

DOE-DEMOCRATIE GOOISE MEREN

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

DOE-DEMOCRATIE
GOOISE MEREN

- eindrapport -

Mr. drs. N.C. Aipassa
S. Telli MSc.
Drs. M.C. Vanoni

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 – 531 53 15

Amsterdam, oktober 2015
Publicatienr. 15105

© 2015 Regioplan, in opdracht van de gemeente Naarden, Muiden en Bussum
Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan.
Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

INHOUDSOPGAVE

1	Naar een doe-democratisch Gooise Meren.....	1
1.1	Inleiding.....	1
1.2	Onderzoeksopzet.....	1
1.3	Leeswijzer	2
2	Burgerparticipatie	3
2.1	Inleiding.....	3
2.2	Gemeenschappelijke factoren.....	3
2.3	Voorwaarden voor doe-democratie	7
3	Overheidsparticipatieprojecten	9
3.1	Inleiding.....	9
3.2	Concrete projecten gericht op beleidsthema veiligheid	10
3.3	Concrete projecten gericht op beleidsthema duurzaamheid	12
3.4	Concrete projecten gericht op beleidsthema sociale cohesie en vitaliteit	15
3.5	Voorwaarden	16
4	Verbindende projecten (intermediairs)	19
4.1	Inleiding.....	19
4.2	Gemeenschappelijke factoren.....	19
4.3	Voorwaarden voor doe-democratie	22
5	Samenvatting en discussie.....	25
5.1	Succesfactoren en voorwaarden	25
5.2	Rol van de gemeente.....	27
Bijlagen		31
Bijlage 1	Onderzoeksmethode.....	33
Bijlage 2	Overzicht projecten.....	37
Bijlage 3	Interviewleidraad.....	39

1 NAAR EEN DOE-DEMOCRATISCH GOOISE MEREN

1.1 Inleiding

Sinds enige tijd zijn de politiek-maatschappelijke verhoudingen tussen overheid, markt en gemeenschap ingrijpend aan het veranderen. Burgers en (sociale) ondernemers zijn steeds vaker zelf actief in het publieke domein.¹ Democratie is niet alleen het meeregeren van het volk via politieke vertegenwoordigers en beleidsmakers. Waar burgers concrete zaken in het publieke domein zélf of samen met overheden en instanties oppakken, is er sprake van 'doe-democratie'. Door het feit dat burgers iets simpelweg gaan doen voor de publieke zaak, zoals informele zorg en welzijn aanbieden, een buurthuis of een moestuin zelf gaan programmeren en beheren, ontstaat er een vorm van meebepalen of meebeslikken.² Dit heeft gevolgen voor het handelen van bestuurders en ambtenaren in het openbaar bestuur.

Voor de doe-democratie bestaat geen blauwdruk. Het betekent in ieder geval meer zeggenschap en verantwoordelijkheid voor burgers in het publieke domein. Er wordt niet meer gesproken over *burgerparticipatie*, waarbij de burger participeert in de politiek, maar over *overheidsparticipatie*. Het initiatief, de voorstellen en de ideeën komen vooral uit de samenleving. Het is de overheid die participeert, ruimte biedt, meedenkt en faciliteert.

De gemeenten Bussum, Muiden en Naarden zullen op 1 januari 2016 ophouden te bestaan. Gezamenlijk vormen zij dan de nieuwe gemeente Gooise Meren. Eén van de centrale uitgangspunten bij de vorming van de nieuwe gemeente is het stimuleren van de burgerparticipatie in een doe-democratie: inwoners krijgen meer mogelijkheden, maar ook meer verantwoordelijkheid om invloed uit te oefenen op de kwaliteit van de eigen leefomgeving.

In de afgelopen jaren is er in de drie gemeenten al de nodige ervaring opgedaan met burgerparticipatie. Mede met het oog op de vorming van de nieuwe gemeente, is vanuit de drie gemeenten de vraag uitgezet om zo veel mogelijk lering te trekken uit eerdere initiatieven. De bevindingen van dit onderzoek worden in het onderhavige rapport uiteengezet.

1.2 Onderzoekopzet

Het versterken van de sociale cohesie en het bevorderen van veiligheid, duurzaamheid en vitaliteit van en in buurten, zijn voor de drie gemeenten

¹ <http://doedemocratie.net/content/ministerie-van-bzk>.

² <https://www.movisie.nl/trefwoord/doe-democratie>.

belangrijke beleidsdoelen. Burgerinitiatieven die zich hierop richten worden door de gemeenten gestimuleerd en gefaciliteerd.

De **doelstelling** van het onderzoek is het achterhalen van die factoren in burgerinitiatieven die het initiatief succesvol maken en daarmee bijdragen aan de beleidsdoelen. Hiertoe zijn 24 burgerinitiatieven geselecteerd om te onderzoeken.

Bij deze projecten is gezocht naar die factoren die bijdragen aan het doelbereik; wat maakt een project of initiatief succesvol in het creëren van bijvoorbeeld meer vertrouwen in de buurt, wat activeert de wijkbewoners tot gezamenlijke actie om het groen te onderhouden, welke rol kan de ambtenaar het beste innemen om de samenwerking met burgers in een project te bevorderen?

Er is een onderscheid te maken naar een viertal typen projecten, namelijk:

- A. Projecten gericht op het faciliteren en loslaten van burgerinitiatieven (doel: faciliteren burgerinitiatieven die bijdragen aan beleidsdoelstellingen).
- B. Projecten bedoeld om te stimuleren en inspireren tot actief burgerschap (doel: creëren van sociale cohesie en daarmee voedingsbodem voor burgerinitiatieven).
- C. Structurele gesprekspartners gemeente (doel: ophalen vraag t.b.v. beleidsagenda).
- D. Projectmatige gesprekspartners gemeente (doel: samenwerken in concreet beleids- of uitvoeringsproject).

Met het oog op de aanstaande fusie van de gemeenten, biedt dit onderzoek input op de vraag hoe de gemeenten de nieuwe organisatie op het gebied van burger- en overheidsparticipatie het beste kunnen inrichten.

Bij de selectie van projecten is tevens gelet op een evenredige verdeling over de samenstellende gemeente. In bijlage 1 staan de onderzoeksmethode en de respons beschreven. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de projecten.

1.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Hoofdstuk 2 behandelt de projecten burgerparticipatie. In hoofdstuk 3 komen de projecten overheidsparticipatie aan bod en in hoofdstuk 4 de verbindende projecten. Tot slot volgt in hoofdstuk 5 de conclusie over hoe de doe-democratie het beste kan worden vormgegeven en welke rol gemeenten daarin kunnen innemen.

2 BURGERPARTICIPATIE

2.1 Inleiding

De eerste soort initiatieven die we in de analyse bespreken, zijn de meer traditionele vormen van burgerparticipatie, waarbij de gemeente de inwoners betreft bij het maken en uitvoeren van plannen en beleid.

De gemeenten Naarden, Bussum en Muiden doorlopen bij de ontwikkeling van nieuw beleid uitvoerige participatietrajecten met als doel om ervaringen en behoeften van inwoners mee te nemen in beleidsontwikkeling en eventueel te komen tot co-creatie en samenwerking in de uitvoering indien het onderwerp dit toelaat.¹

Het gaat hierbij voornamelijk om adviesorganen op het sociaal domein en buurtplatforms.

In dit onderzoek is gesproken met de vijf onderstaande initiatieven.

Tabel 2.1 Initiatieven burgerparticipatie

Initiatieven burgerparticipatie	Onderwerp
Cliëntenraad Participatie	Sociale zaken
Beraad Naarden Muiden Bussum	Wmo, jeugd en (deel)participatie
Opzetten van een Dorpsraad voor Muiderberg en een Stadsraad voor Muiden	Dorp- of stadgerelateerd
Buurtplatform Parkwijk	Buurtgerelateerd
Buurtplatform RemCom	Buurtgerelateerd

In dit hoofdstuk bespreken we eerst de manieren waarop deze organen participeren, welke rol zij en de gemeente(n) innemen, en wat volgens hen goed en minder goed werkt. Vervolgens gaan we in op de voorwaarden voor burgerparticipatie en wat de mogelijkheden zijn voor de toekomst.

2.2 Gemeenschappelijke factoren

De adviesraden en platforms houden zich vooral bezig met het adviseren van de gemeente(n) bij het opstellen van nieuw beleid. De Cliëntenraad participatie en Beraad Naarden Muiden Bussum (NMB) worden door de gemeente(n) gevraagd beleidsnota's van advies te voorzien. Ook kunnen zij ongevraagd advies geven, maar van deze optie wordt niet veelvuldig gebruik gemaakt. Zij geven aan dat de gemeente(n) over het algemeen hun advies serieus afhandelt/(afhandelen) en vaak ook opvolgt/(opvolgen). De

¹ Gemeente Naarden, gemeente Muiden & gemeente Bussum (2015). *Inwoners aan zet. Subnota bij het Beleidsplan Sociaal domein 2015-2018*. Augustus 2015.

cliëntenraad heeft zelf een klankbordgroep in het leven geroepen om de adviezen goed te kunnen toetsen bij ervaringsdeskundigen. De doelstelling van de buurtplatforms en dorpsraad is de leefbaarheid in de buurt of het dorp te vergroten en om een soort schakel te vormen tussen gemeente en burger. Het contact kent twee richtingen, enerzijds geven de burgers zelf aan waar zij behoefte aan hebben en anderzijds overlegt de gemeente met de platforms en raden bij belangrijke beslissingen.

De startfase

Omdat gemeenten hun minimabeleid dienen te toetsen, is de cliëntenraad een wettelijk verplicht orgaan. Met de invoering van de Wmo zijn in veel gemeenten Wmo-raden opgericht om advies te vragen over voorgenomen beleid. Dit maakt dat deze adviesorganen een verplichte schakel vormen tussen de gemeenten en de burgers, en zijn opgericht door of in samenwerking met de gemeente. Over het algemeen blijkt het niet moeilijk om mensen erbij te betrekken en vacatures voor de adviesraden te vullen. Wat wel lastiger blijkt, is de juiste mensen te vinden die passen bij de taak en manier van werken van de adviesraad. Zo geeft een respondent van de cliëntenraad aan dat je een neutrale opstelling moet hebben als je met de gemeenten vergadert, en geen houding dat de gemeente het per definitie niet goed doet of niet het beste met de burger voorheeft.

De start van de buurtplatforms is meer vanuit het initiatief van burgers zelf gekomen, maar is door de gemeente(n) gestimuleerd en verspreid naar andere buurten. Vanuit de wijkbewoners en de gemeente(n) was er behoefte aan een meer gestructureerde vorm van contact, waarbij zowel voor burgers als voor de gemeentelijke ambtenaren geldt dat het hebben van één aanspreekpunt of contactpersoon de communicatie vergemakkelijkt. De goede communicatie zorgt er tevens voor dat het platform een soort schakel vormt tussen beleid en praktijk. Een respondent merkt op: *wij gaan vanuit de praktijk naar de gemeente toe.*

Momenteel is een aantal burgers bezig met het opzetten van een Dorpsraad voor Muiderberg en een Stadsraad voor Muiden. Het initiatief is genomen, omdat door schaalvergroting van de fusie de vrees ontstond dat de afstand tussen ambtenaren, bestuurders en inwoners te groot zou gaan worden. In dit kader wordt door een initiatiefnemer het volgende opgemerkt: *“Wat we hier aan het doen zijn, is proberen een organisatie op poten te zetten, om vervolgens als zo’n stads- of dorpsraad eenmaal loopt, het los te laten en aan de betrokken inwoners zelf over te laten.*

Uit de interviews komt naar voren dat het enthousiasmeren van mensen een succes blijkt in de startfase. De stap die daarna gezet moet worden; het vinden van de juiste vorm, taak en werkzaamheden, gaat niet altijd even makkelijk. Eén respondent geeft aan: *“Het is ook wennen voor burgers, aan het idee dat ze mee kunnen denken in ambtelijke dingen. Het helpt als de*

gemeentelijke ambtenaren in de startfase die ondersteuning kunnen bieden die nodig is."

Wat daarbij van belang is, is dat het initiatief wel breed gedragen wordt door burgers/bewoners, en niet dat de gemeente een plan als het ware oplegt. Er is groot verschil tussen het ondersteunen en het beslissen. Zo zegt een respondent: *"Het platform was in het begin duidelijk vanuit de gemeente georganiseerd. Ze organiseerde de bijeenkomsten, zochten de deelnemers uit en waren overal bij betrokken. Daarom voelde het platform eerst als een extra laag tussen overheid en burger. Geleidelijk aan zijn de betrokken burgers bij het platform zich meer eigenaar gaan voelen. Dit toont dat een initiatief bij de start vanuit de gemeente geïnitieerd en opgezet kan worden, en dat mettertijd burgers meer en meer betrokken raken en het initiatief als het ware adopteren of overnemen. Het is dan de taak van de gemeente om het zelf ook wat meer los te laten.*

Draagvlak onder burgers is dus erg bepalend voor het succes en bovendien is het belangrijk dat niet alleen de burgers/bewoners worden betrokken, maar ook verenigingen en organisaties die zich bezighouden met leefomgeving, veiligheid et cetera. *"Betrek de verenigingen bij het opzetten van het platform, en laat het platform vanuit de verenigingen ontstaan",* merkt een respondent op.

Een volgend punt dat uit de gesprekken naar voren komt, is dat men in het begin elkaars taal moet leren spreken; de gemeente is gewend in ambtelijke taal stukken op te stellen en te communiceren. De cliëntenraad merkt daarbij nog op dat zij leven in een wereld die de gemeente niet kent, maar waar zij wel beleid over maakt. Dus dat het voor hen ook van belang is hun leefwereld en ervaringen op een goede manier naar een beleidsadvies te vertalen. Het gaat er om met elkaar te praten en elkaar te willen begrijpen.

Voor het opzetten van raden zoals de Stadsraad en Dorpsraad dient dus rekening gehouden te worden met bovenstaande punten; enthousiasmeren van mensen, creëren van draagvlak, leren elkaars taal te begrijpen.

Voortgang en toekomst

De meeste initiatieven worden door de gemeente gefaciliteerd. Ze faciliteert de ruimte en in het geval van de adviesorganen (Beraad NMB en Cliëntenraad participatie) is de gemeente eigenaar en biedt een onkostenvergoeding aan, inzet van een beleidsambtenaar of van producten zoals laptops etc. De cliëntenraad geeft aan dat het goed is als de gemeente bepaalde ideeën voor de uitvoering faciliteert; bijvoorbeeld als een oplossing wordt bedacht die niet helemaal binnen de regels of kaders past. Het is dan zaak voor de gemeente om het serieus te nemen en te kijken wat er wel haalbaar is.

Een succesverhaal van de cliëntenraad is dat ze gezamenlijk hebben bereikt dat gemeentelijke uitkeringen eerder in de maand worden uitbetaald, voordat alle automatische incasso's plaatvinden. Ook is bereikt dat zzp'ers onder minima geschaard kunnen worden. De respondenten van de cliëntenraad geven aan: *"Het hangt wel al van welke wethouwer op dat moment de*

portefeuille heeft en hoe de beleidsambtenaar erin staat. Je moet de juiste mensen op de juiste plaats hebben zitten. En dan is de samenwerking heel goed.”

Ook het Beraad NMB is zeer tevreden over de samenwerking met de gemeente. Open en duidelijke communicatie wordt genoemd als voorwaarde voor de goede samenwerking. Er moet geen verborgen agenda zijn. Niet elk advies of voorstel hoeft overgenomen te worden, mits er maar wel serieus naar gekeken wordt. De samenwerking is succesvol doordat het Beraad gezien wordt als een serieuze gesprekspartner en zijn taak ook serieus neemt. Als verbeterpunt noemen de adviesorganen dat de stukken soms wat laat worden gestuurd, waardoor de tijd waarin zij tot een gedegen advies moeten komen wel beperkt is.

De gemeente financiert de buurtplatforms, en de wederzijdse verwachtingen van de rol en inzet van de platforms en gemeenten zijn vastgelegd in een convenant. Een succesfactor is dat zowel gemeente als burgers vaste aanspreekpunten hebben. De gemeente geeft aan dat het fijn is om een groepje bewoners te kunnen benaderen die als een soort ambassadeurs dienen. Hierdoor is het niet nodig om iedere bewoner één voor één dingen uit te leggen. Een risico is wel dat de gemeenten het platform niet gaan beschouwen als representatief voor de buurt en bewoners. De gemeente Naarden geeft aan dat de taak en de rol van het platform voor zowel gemeenten als platform helder moeten zijn, en dat er naast het inzetten van het platform ook andere manieren van het consulteren van bewoners ingezet blijven worden. De buurtplatforms hebben een dubbele taak; enerzijds de buurt informeren, bepaalde vragen of kwesties zelfstandig afhandelen zonder tussenkomst van de gemeente, en opstarten van kleine projecten waarvoor zij een financiële bijdrage van de gemeente ontvangen. Hierdoor nemen zij werk uit handen van de gemeente. Anderzijds informeren en adviseren de platforms de gemeente bij bepaalde vraagstukken. Op deze wijze wordt de burger geraadpleegd, worden er geen (of minder) besluiten buiten de bewoners om genomen en vormt het platform of dorpsraad een soort van schakelpunt tussen plaatselijke problematiek en de gemeente. Het is hierbij wel belangrijk de bewoners tijdig te informeren en te betrekken bij plannen of ontwikkelingen. Bij de platforms die al wat langer actief zijn, wordt de balans tussen stimuleren en loslaten van de gemeente steeds beter.

Zowel de betrokken ambtenaar als respondenten van twee platforms geven aan, dat indien de gemeente haar rol zou inperken de kans groot is dat de platforms ophouden te bestaan. Als de gemeente en het platform actiever zouden samenwerken als gelijkwaardige partners, zal het project zich kunnen uitbreiden en meer initiatieven in de buurt opbloeien.

2.3 Voorwaarden voor doe-democratie

De rol van de burger in de adviesraden is meer traditioneel van aard; de gemeente adviseren op diverse beleidsthema's. Met name het Beraad NMB werkt op deze manier.

Deze rol is voor de andere adviesorganen aan het veranderen. Zo heeft de cliëntenraad meer contact met de achterban, heeft de raad een klankbordgroep opgericht en het Low-Budgetfestival bedacht; een festival voor inwoners van Naarden, Muiden en Bussum die meer willen weten over slim leven met een budget. Dat maakt dat de manier van werken van adviesorganen als de cliëntenraad flexibeler is en goed weet in te spelen op maatschappelijke kwesties.

De buurtplatforms vervullen deze dubbelrol al en vormen een echte schakel tussen buurtbewoners en de gemeente. De dubbelrol kan verder geoptimaliseerd worden als de platforms eerder en bij meer beleidsontwikkelingen van de gemeente worden betrokken en als zij in de buurt hun functie kunnen verbeteren, door te verbreden en meer gedaan te krijgen.

Hiervoor is het belangrijk dat de gemeente ook actief deelneemt en meedenkt en bijvoorbeeld belemmeringen zoals vergunningsaanvragen wegneemt.

De wens bestaat dus om meer als gezamenlijke en gelijkwaardige partners te opereren. De buurtplatforms worden door de respondenten gezien als goede voorbeelden van de doe-democratie: de gemeente ondersteunt waar nodig, denkt niet alleen mee, maar doet ook mee. Hier is een aantal voorwaarden aan verbonden.

Tabel 2.2 Rol van de gemeente

Ondersteun het initiatief, met name in de beginfase. Eventueel door ondersteuning via een (welzijns)organisatie.
Doe, denk en werk mee, maar neem het project niet over.
Probeer bepaalde belemmeringen weg te nemen in plaats van op te werpen. Denk aan vergunningen e.d.
Probeer elkaars taal te spreken, ook in beleidsstukken en de communicatie naar de burgers.
Neem burgers en hun ideeën serieus, zorg voor vaste contactpersonen.
Betrek bewoners vroeg bij initiatieven.
Accepteer dat niet iedere burger het interessant vindt.
Evalueer van tijd tot tijd of de samenwerking, rolverdeling en werkzaamheden nog steeds optimaal zijn.
Besprek dit met de burgers!

Tabel 2.3 Rol van de burger

Sta open voor ondersteuning vanuit de gemeente of andere organisatie, vooral in de startfase.
Houd contact met de achterban/burgers/klankbordgroep.
Neem de ambtenaren en hun taak serieus.
Leer van andere soortgelijke initiatieven.
Toon de gemeente welke kwesties of problemen er spelen, zoals een schouw door de wijk of een verhaal van ervaringsdeskundige.
Evalueer van tijd tot tijd of de samenwerking, rolverdeling en werkzaamheden nog steeds optimaal zijn.

3 OVERHEIDSPARTICIPATIEPROJECTEN

3.1 Inleiding

De tweede soort initiatieven die we in de analyse bespreken, zijn de overheidsparticipatieprojecten. Dit zijn de projecten waarbij meestal een concreet burgerinitiatief centraal staat en die worden uitgevoerd door burgers zelf. De overheid neemt hieraan deel, door bijvoorbeeld financiële middelen en/of een locatie ter beschikking te stellen. In de Contourenschets (2014) van de gemeente Gooise Meren wordt uiteengezet dat in de nieuwe gemeente het benutten van zelfkracht, participatie en doe-democratie centraal staan: *“We willen van burgerparticipatie, waar het initiatief bij de gemeente ligt, naar overheidsparticipatie, waar de gemeente niet vanzelfsprekend de trekker is. We noemen dit ook wel de doe-democratie”*.¹ (p. 11). Het gros van de projecten die in het onderhavige onderzoek aan bod zijn gekomen, behoort tot deze groep projecten. Vanwege het relatief hoge aantal projecten was een nadere onderverdeling wenselijk én mogelijk. De overheidsparticipatieprojecten konden worden ingedeeld naar beleidsdoel²:

- (a) veiligheidsgelateerde projecten;
- (b) duurzaamheidsgelateerde projecten;
- (c) projecten op het gebied van sociale cohesie en/of vitaliteit.

Niet elk project kan echter met hetzelfde gemak onder een beleidsthema geplaatst worden, omdat het meerdere thema's raakt en overlapt. De onderverdeling is daarmee geen strikte verdeling.

In dit onderzoek is gesproken met betrokkenen bij de twaalf onderstaande overheidsparticipatieprojecten.

Tabel 3.1 Overheidsparticipatieprojecten per beleidsthema

Veiligheid	Duurzaamheid	Sociale cohesie/vitaliteit
Buurtpreventievereniging (BPV)	Schout groenonderhoud	Project LFB
Buurtpreventievereniging 'Bussum Oud Zuid'	Buurttuinen Bussum	Kunst Expositie Jongeren
	Watt Nu	De kazernekring: ontmoeting/activiteiten voor ouderen
	Insectenhotel	Buurtkoor Bussum
	Repair Café	
	Taste Before You Waste	

¹ Gemeente Naarden, gemeente Muiden & gemeente Bussum (2014). *Contourenschets Gemeente Gooise Meren*. December 2014.

² De indeling naar beleidsdoel veiligheid, duurzaamheid, sociale cohesie en vitaliteit gaat niet voor elk project op.

In dit hoofdstuk bespreken we eerst per beleidsthema de manieren waarop deze organen participeren, welke rol zij en de gemeente(n) innemen, en wat volgens hen goed en minder goed werkt. Vervolgens gaan we in op de voorwaarden voor burgerparticipatie en wat de mogelijkheden zijn voor de toekomst.

3.2 Concrete projecten gericht op beleidsthema veiligheid

Buurtpreventieverenigingen streven, in samenwerking met politie en gemeente, naar veilig, plezierig en comfortabel wonen. Het doel van een buurtpreventievereniging (BPV) is het creëren van een veilige wijk en het vergroten van het veiligheidsgevoel van de inwoners van de wijk. Dit doen ze bijvoorbeeld door het aanpakken van onveilige plekken in de buurt, en door de sociale cohesie en de sociale controle te vergroten.

De startfase

Het initiatief van de eerste BPV in Bussum lag bij één bewoner en één wijkagent. De betreffende bewoner had eerder gelezen over het concept buurtpreventie en had goed contact met de wijkagent. Vervolgens hebben zij de gemeente benaderd en gezamenlijk is het idee verder uitgewerkt en werd de eerste BPV opgericht. De gemeente heeft het concept opgepakt en naar andere buurten verspreid. Nu zijn nog tien soortgelijke buurtpreventieverenigingen opgericht.

Hoe een BPV tot stand komt en wordt ingericht, hangt af van de personen die in een wijk wonen. Uit de interviews komt naar voren dat alle elf de verenigingen maatwerk zijn en dat niet van bovenaf bepaald kan worden hoe en waar een BPV de focus op legt. Dat maakte de oprichting van de andere BPV's door de gemeente lastiger. Als er onvoldoende draagvlak in een buurt is, kan het oprichten van een buurtpreventievereniging moeizaam verlopen. In dit kader geeft een respondent bijvoorbeeld aan: *“Op een gegeven moment merk je dat je als gemeente moet werven, dan spreek je mensen aan die er niet over hebben gehoord en ook niet zelf enthousiast zijn vanaf het begin.”* Voor het succes is het dus van belang dat er niet vanuit de gemeente een top-downbenadering wordt gekozen. Stel dat dit wel gebeurt, dan is het des te belangrijker dat er een hoge mate van vrijheid van inrichting is, en dat het initiatief als idee dus wel vanuit de gemeente verspreid kan worden, maar dat de oprichting en inrichting van de buurtpreventieverenigingen door de buurt zelf wordt gedaan.

Daarnaast is het belangrijk dat de samenwerking met gemeente én politie goed is. Hetzelfde geldt voor de communicatie; korte lijnen en elkaar kennen zijn wat dat betreft vereisten. Hierdoor krijgt men ook meer kennis en begrip voor elkaars werk. *“Burgers zien nu beter het nut van melden, en hebben meer het idee dat er naar hen geluisterd wordt. Het mooie is dus dat burgers alerter zijn geworden en vaker melding doen. Dat deden ze daarvoor nooit”,* wordt er door een respondent opgemerkt.

Voortgang en toekomst

De rol van de gemeente in de buurtpreventieverenigingen is faciliterend en samenwerkend. De gemeente stelt financiële middelen beschikbaar en een ruimte waar kan worden vergaderd. De gemeente is proactief; dit kan onder andere betekenen dat zij aanwijzingen geeft. Het is echter de burger die bepaalt om iets wel of niet iets te doen; de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid lijkt dus bij de buurtverenigingen te liggen, in plaats van bij de gemeente die elk afzonderlijk verzoek moet bekijken en goed of af moet keuren. *“Je behaalt hiermee eerder het beoogde resultaat: het veiligheidsgevoel gaat omhoog als je het initiatief bij de burger legt”*, aldus een respondent.

Door gemeente en burger lijkt verschillend te worden gedacht over het ‘eigenaarschap’ van de buurtpreventieverenigingen. Burgers voelen zich eigenaar van het initiatief, omdat zij over de inhoud en invulling kunnen beslissen. De gemeente beslist echter over de veiligheidszaken, maar zou graag zou zien dat de burger eigenaar wordt. Het is de vraag of dit juridisch gezien mogelijk is, omdat de burger geen opdrachten kan geven aan de politie. Dit wordt ook erkend door de geïnterviewde burger: *“Bij het domein veiligheid hebben inwoners geen bevoegd gezag.”*

Wederzijdse verwachtingen van de rol en inzet van de verenigingen zijn niet schriftelijk vastgelegd. Wel wordt vanuit de gemeente aangegeven dat zij denkt dat de BPV's vooral een faciliterende en adviserende rol verwachten van de gemeente, en een bepaalde mate van betrokkenheid. Een gemotiveerde ambtenaar die zich als ambassadeur van de verenigingen opwerpt en meedenkt met de ontwikkelingen, kan daarbij een belangrijke rol spelen. Men moet namelijk niet uit oog verliezen dat burgers vrijwillig deelnemen. Stimuleren en proactief handelen (door bijvoorbeeld zelf te bellen naar de betrokken burgers) kan een positief effect hebben om burgers ‘nut en noodzaak’ van de buurtpreventieverenigingen in te laten zien. Dit geldt dan zowel voor de gemeente als voor de politie.

Er lijkt door gemeente en burgers verschillend te worden gedacht over de (eventuele) gevolgen als de gemeente haar rol zou inperken. De gemeente is van mening dat er nu zo'n goed fundament ligt dat de huidige verenigingen zelf verder zullen gaan. Volgens de geïnterviewde burger daarentegen bestaat het risico dat als één actieve burger wegvalt, het hele team uit elkaar kan vallen. Er zijn niet alleen trekkers nodig voor het initiatief, maar ook een soort bestuurlijke borging vanuit de gemeente.

Ook lijken beide partijen anders te denken over de mogelijke gevolgen als de gemeente juist actiever gaat deelnemen. Volgens de burger zou dat niet per se beter zijn. De gemeente verwacht echter dat burgers juist enthousiaster zullen worden en zelf ook een actievare rol gaan innemen. Een verklaring voor deze verschillen kan zijn dat de gemeente naar alle verenigingen gezamenlijk kijkt, terwijl de geïnterviewde burger met name betrokken is bij ‘zijn eigen’ buurtpreventievereniging. Desalniettemin kan worden gezegd dat er een

subtiële scheidslijn ligt tussen actieve betrokkenheid en te veel bemoeienis, en dat per BPV gekeken moet worden welke rol de gemeentelijke ambtenaar het beste kan innemen.

3.3 Concrete projecten gericht op beleidsthema duurzaamheid

Naast veiligheidsgerelateerde overheidsparticipatieprojecten zijn er concrete duurzaamheidsprojecten te onderscheiden. Deze projecten zijn opgezet door burgers en hebben meestal een concreet duurzaamheidsgerelateerd doel voor ogen, zoals het tegengaan van verspilling en/of vervuiling, of het op een zekere manier inrichten of vormgeven van een bepaald (natuur)gebied. Bij deze projecten worden motto's gehanteerd zoals *'Weggooien, mooi niet!'* Vaak wordt er samengewerkt met de gemeente, maar dat is niet altijd noodzakelijk, en in sommige gevallen ook (nog) niet wenselijk (bezien vanuit het betreffende initiatief).

De startfase

De duurzaamheidsgerelateerde concrete burgerinitiatieven zijn allemaal opgezet door burgers. De rol die de gemeente in de beginfase van de projecten heeft gespeeld, varieert van geen rol/een kleine rol tot een grote rol.

Er zijn twee projecten waar de gemeente geen, of een kleine rol innam (bij het ene initiatief werd er samen gekookt met bij (buurt)winkels opgehaald voedsel dat anders weggegooid zou worden; bij het andere initiatief konden mensen met een kapot (elektronisch) product, dit product laten maken bij reparateurs). Bij allebei deze projecten is er wel een wethouder langs geweest om interesse te tonen, dan wel deel te nemen aan het project. De initiatiefnemers hebben dit als plezierig ervaren en zijn van mening dat dit ook heeft bijgedragen aan (extra) publiciteit.

Bij de andere projecten speelde de gemeente een grotere rol in de startfase; er was onroerend goed nodig om het betreffende burgerinitiatief te kunnen uitvoeren, en dit is door de gemeente gefaciliteerd. Zo is een energiecoöperatie gestart waarbij zonnepanelen op daken gelegd worden om duurzame energie op te wekken en heeft de gemeente het dak van het gemeentehuis daarvoor ter beschikking gesteld. Een ander voorbeeld is een natuuronderhoudsproject. Dit project, Schouw groenonderhoud, is gestart vanuit een veiligheidsdoel. De bewoners wilden het groen achter hun huizen kort maken, zodat er meer zicht was op de situatie achter de groenstrook. Meer zicht zou het hangjongeren tegengaan en het gevoel van veiligheid vergroten. De gemeente had echter met Natuurmonumenten de afspraak om het groen op die plek hoog te houden, zodat er een natuurlijke groene buffer tussen natuurgebied en woongebied zou zijn. De gemeente heeft vervolgens met de bewoners en Natuurmonumenten om tafel gezeten om gezamenlijk tot een oplossing te komen. Dit bleek succesvol: gezamenlijk zijn ze tot een compromis gekomen, waarbij groen wordt behouden en door de bewoners

wordt onderhouden, en een gevoel van veiligheid wordt vergroot. Een succesfactor is het goed uitvragen van de redenen waarom bewoners het groen hebben gekapt.

Meerdere malen is door respondenten aangehaald dat op te volgen regels en aanvragen van vergunningen een belemmerend effect kunnen hebben. Projecten kunnen hierdoor bijvoorbeeld vertraging oplopen. Over het algemeen worden de duurzaamheidsgerelateerde projecten opgezet door een actieve burger die, zoals een respondent aangeeft: *niet van de hoed en de rand weet wat betreft administratieve en/of juridische regels die bij het betreffende project om de hoek komen kijken*. Zodoende is het bij bepaalde projecten wenselijk dat de gemeente zich proactiever opstelt. In dit kader kan er bijvoorbeeld aan worden gedacht om burgers die een burgerinitiatief willen starten waarvoor een vergunning nodig is, hier in een vroeg stadium op te wijzen.

Om andere burgers bij het initiatief te betrekken, is vaak gebruikgemaakt van het eigen netwerk van de initiatiefnemers. Dit is bij de meeste initiatieven goed verlopen. Eenmaal bleek het moeilijk om burgers erbij te betrekken en betrokken te houden. Het gevaar dreigde dat dit project geen lang leven was beschoren. Na gesprekken met een intermediair werd besloten het project nauwer af te bakenen en minder omvangrijk te maken. De tijd en de energie die in het aanvankelijke project waren gestopt, bleken voor de initiatiefnemer gelukkig niet voor niets te zijn geweest en er kwam een tweede project tot stand. Dit is een project dat voor de initiatiefnemer overzichtelijker was, waarvoor de burger enthousiaster lijkt te zijn en waar de gemeente meer bij betrokken is. *“Ik hoefde maar mijn verhaal te vertellen, mensen deden meteen mee. De timmerman kwam met hout, de ander met verf. Het enthousiasme en het vertrouwen van mensen toen ik instapte in het project was enorm”*, merkt de respondent op.

Een succesfactor blijkt dus om in gezamenlijkheid te bekijken hoe een project uitvoerbaar is. Soms dreigt het gevaar dat burgers door enthousiasme te veel hooi op hun vork nemen of projecten te omvangrijk willen maken. Een gesprek met een ambtenaar of andere betrokkenen kan dan helpen om het project praktisch uitvoerbaar te maken. Dit kan ook door het opstellen van een projectplan met een kop en een staart, een planning en benoemen van de risico's.

Voortgang en toekomst

Het doel van de duurzaamheidsgerelateerde projecten die in het onderhavige onderzoek centraal staan is meestal tweeledig. Primair willen de initiatiefnemers een duurzaamheidsgerelateerd doel nastreven. Meestal kan hieruit een tweede, secundair, doel worden afgeleid: het stimuleren van de doe-democratie. Om het primaire duurzaamheidsdoel te bereiken en te continueren, is namelijk vaak een bepaalde mate van betrokkenheid van de gemeente wenselijk.

Kijkend naar de rol die de gemeente heeft gespeeld bij de voortgang van de projecten of de rol die gemeente kan spelen in de toekomst, kan er onderscheid worden gemaakt tussen verschillende gradaties van betrokkenheid uiteenlopend van noodzakelijk tot niet (meer) nodig/(nog) niet wenselijk (zie tabel 3.2).

Tabel 3.2 Indeling gradaties van betrokkenheid gemeente bij projecten³

Rol gemeente bij voorgang en toekomst	
Noodzakelijk	Zonder de betrokkenheid van de gemeente kan het betreffende project niet, of heel moeilijk, blijven bestaan.
Erg wenselijk	De betrokkenheid van de gemeente is erg wenselijk.
Wenselijk	De betrokkenheid van de gemeente is wenselijk.
Niet (meer) nodig	De betrokkenheid van de gemeente is niet (meer) nodig; geleidelijk kan deze afnemen.
(Nog) niet wenselijk	Het is (nog) niet nodig dat de gemeente betrokken wordt bij dit project.

Bij twee van de zes concrete duurzaamheidsgerelateerde burgerinitiatieven is het noodzakelijk dat de gemeente betrokken is en blijft bij het project. In beide gevallen is er onroerend goed nodig van de gemeente om het initiatief te kunnen uitvoeren. De gemeente zou zich volgens de respondenten wel proactiever kunnen opstellen, bijvoorbeeld in het kader van het verstrekken van een vergunning.

Bij twee andere projecten was het (erg) wenselijk dat de gemeente betrokken is en (voorlopig) betrokken blijft. Dit mes snijdt volgens een respondent dan aan twee kanten. De initiatiefnemer kan profiteren van de publiciteit die het project krijgt als gevolg van de betrokkenheid van de gemeente. De gemeente kan een goed imago krijgen van die betrokkenheid. In dit kader merkt een respondent het volgende op: *“Dan kan de gemeente laten zien dat ze luistert naar burgers en die burgerinitiatieven die een goed idee zijn ook omarmen.”*

Bij de laatste twee projecten was betrokkenheid van de gemeente (niet) meer nodig of (nog) niet wenselijk. Bij het ene project was in de beginfase met name de faciliterende rol van de gemeente wenselijk, vooral op het gebied van communicatie. De rol van de gemeente is daarna min of meer geleidelijk verdwenen. *“Naarmate het niet meer startend is, maar het project wel loopt, neemt de rol van de gemeente af,”* merkt een respondent op. Bij het tweede project waar een rol van de gemeente niet (meer) wenselijk is, laat de initiatiefnemer blijken dat zij het kleinschalige en ongebonden karakter van het project nu juist zo fijn vindt. Wel geeft ze aan dat op de lange termijn de gemeente wellicht wel een rol zou kunnen spelen, bijvoorbeeld op het gebied

³ Deze indeling is gemaakt op basis van de vergelijking en analyse van de duurzaamheidsgerelateerde burgerinitiatieven die in het onderhavige onderzoek aan bod zijn gekomen. Specifiek ging het hierbij om de rol van de gemeente in het kader van de voortgang en de toekomst van de projecten. Het is mogelijk dat voor andere projecten een andere indeling mogelijk is.

van het ter beschikking stellen van een ruimte, maar vooralsnog is dat niet aan de orde.

3.4 Concrete projecten gericht op beleidsthema sociale cohesie en vitaliteit

De derde en laatste groep overheidsparticipatieprojecten heeft betrekking op het vergroten van de sociale cohesie en/of vitaliteit. Deze projecten richten zich veelal op een specifieke doelgroep (bijvoorbeeld ouderen, jongeren, of mensen met een licht verstandelijke beperking) met als doel mensen samen te brengen en het welzijn te vergroten.

De startfase

Een van de initiatiefnemers heeft een project gestart waar lokale jongeren vernieuwende kunst kunnen maken en deze op een nieuwe manier tentoonstellen. Om dit te bewerkstelligen is contact gezocht met een intermediair die ondersteuning bood bij het opzetten ervan. Het doel van dit project was om jongeren naar een expositie te krijgen en hen te enthousiasmeren voor kunst. Dat doel lijkt bereikt. De initiatiefnemer geeft aan: *“Ik heb bereikt wat ik wilde. Ze hebben nu kunst beleefd op een leuke manier. Nu associëren ze hopelijk een expositie meer met iets leuks.”*

Bij een ander project was er sprake van het oprichten van een buurtkoor, met zingen als ondergeschikt doel. Bij het buurtkoor gaat het er namelijk om de sociale cohesie in de wijk te vergroten door elkaar beter te leren kennen. De initiatiefnemer zegt in het interview: *“Je hoeft niet goed te kunnen zingen, als je het maar leuk vindt.”*

Voor beide projecten geldt dat het niet moeilijk was om burgers erbij te betrekken en er geen nauwe samenwerking met de gemeente nodig was om de initiatieven op te starten. Indirect heeft de gemeente wel een rol gespeeld bij de startfase van beide projecten.

Bij eerstgenoemde project is de wethouder langsgekomen; mede als gevolg hiervan heeft het project publiciteit gekregen. Het tweede project is ontstaan naar aanleiding van een speech die de burgermeester hield tijdens een nieuwjaarsreceptie en waar het onderwerp burgerparticipatie aan bod kwam.

Het derde concrete burgerinitiatief dat past binnen de subgroep sociale cohesie/vitaliteit heeft betrekking op ouderen. Het betreffende project bestaat inmiddels ongeveer veertig jaar; op wekelijkse basis komt een groep senioren bijeen om gezamenlijk informele activiteiten te ontplooiën, zoals een kop koffie drinken of kaarten. Het laatste project is een (belangen)organisatie voor en door mensen met een (licht) verstandelijke beperking (LVB'er). LVB'ers gaan bijvoorbeeld langs bij mensen om een kop koffie te drinken, of ze geven

presentaties over hun beperking(en). Het initiatief is ontstaan in samenwerking met de gemeente Bussum, naar aanleiding van een landelijke presentatie. Daarna is voor drie jaar subsidie beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de activiteiten.

Voortgang en toekomst

Het doel van de projecten die in deze paragraaf centraal staan, heeft primair betrekking op (het vergroten van) sociale cohesie en/of vitaliteit van burgers en de gemeente neemt daarin een beperkte rol in. In die houdt de doe-democratie volgens respondenten niet in dat de gemeente in hun projecten participeert, maar wel dat burgers worden geactiveerd en meedoen.

In alle gevallen wordt aangegeven dat de burger eigenaar is van het initiatief, en niet de gemeente. Vanuit hun eigen netwerk hebben twee initiatieven zelf ruimte gevonden waar ze terecht kunnen. Bij deze initiatieven is er momenteel geen faciliterende rol van de gemeente nodig. Dit kan in de toekomst natuurlijk wel veranderen en bovendien geeft één respondent aan dat als de gemeente ruimte ter beschikking had gesteld, dit veel werk had gescheeld. Eén van de respondenten geeft aan: *"We hebben bijvoorbeeld gewoon bij panden aangeklopt met de vraag of er een expositie gehouden kon worden"*. Dit zorgt ook voor creatieve oplossingen van burgers en soms is het dus wenselijk om als gemeente niet te veel te faciliteren.

3.5 Voorwaarden

De rol die gemeentes en burgers hebben bij overheidsparticipatie-projecten/concrete burgerinitiatieven zijn uiteenlopend en divers. Voor bepaalde initiatieven geldt dat betrokkenheid vanuit de gemeente erg wenselijk en soms zelfs noodzakelijk is. Voor andere initiatieven geldt dat betrokkenheid vanuit de gemeente als overbodig wordt gezien. Hetzelfde geldt voor de rol van burgers: voor bepaalde projecten is veel draagvlak nodig vanuit de burgers, voor andere projecten geldt dat één enkele actieve burger voldoende lijkt te zijn om het project tot een succes te maken. Per categorie overheidsparticipatie-projecten (veiligheid, duurzaamheid, sociale cohesie/vitaliteit) zijn overeenkomsten en verschillen waarneembaar.

Voor veiligheidsgerelateerde projecten geldt over het algemeen dat er (relatief) veel draagvlak nodig is vanuit de burgers om het project tot een succes te maken. Belangrijk is hierbij dat de gemeente niet haar wil oplegt en de projecten een zekere, dan wel grote mate van vrijheid geeft op het gebied van inrichting en uitvoering.

Voor de duurzaamheidsgerelateerde projecten geldt dat het soms noodzakelijk is dat de gemeente betrokken is, bijvoorbeeld als het initiatief betrekking heeft op de inrichting van onroerend goed van de gemeente. In andere gevallen is het tegengestelde het geval.

Voor projecten op het gebied van sociale cohesie en/of vitaliteit geldt dat het hebben van een gepaste locatie/ruimte vaak (erg) belangrijk is.

Om de doe-democratie bij overheidsparticipatieprojecten/concrete burgerinitiatieven tot zijn recht te laten komen, moeten gemeente en burgers rekening houden met een aantal voorwaarden.

Tabel 3.3 Rol van de gemeente

Realiseer je dat voor bepaalde type projecten draagvlak nodig is vanuit de burgers.
Een gemotiveerde ambtenaar die zich als ambassadeur van de verenigingen opwerpt en meedenkt met de ontwikkelingen, is een must.
Leg niet je wil op, maar denk praktisch mee over uitvoerbaarheid en haalbaarheid.
Communicatie speelt een belangrijke rol; korte lijnen zijn wenselijk.
Wethouders die oprecht, spontaan interesse tonen zijn een pre.
Denk na over de vraag of betrokkenheid vanuit de gemeente noodzakelijk, wel of niet (meer) wenselijk, of niet (meer) nodig is.
Het niet vragen van betrokkenheid wil niet zeggen dat het niet wenselijk is.
Burgers hebben doorgaans moeite met administratieve en/of juridische regels. Help hen daarbij.
Er zijn niet alleen trekkers nodig voor het initiatief, maar ook een soort bestuurlijke borging vanuit de gemeente.
Voor bepaalde projecten waar een faciliterende actor nodig is, is het soms mogelijk en zelfs wenselijk dat de gemeente dit niet is.
Meestal speelt ruimte een (grote) rol; flexibiliteit is in dit opzicht wenselijk.

Tabel 3.4 Rol van de burger

Realiseer je dat het soms fijner is om niet alleen de kar te hoeven trekken, en dat een project daardoor structureler van aard kan worden.
Sta open voor ondersteuning vanuit de gemeente of een andere organisatie, vooral in de startfase.
Als je aanloopt tegen (bijvoorbeeld juridische of administratieve) knelpunten, schroom dan niet om hulp te vragen.
Denk na over de ruimte die je nodig hebt voor je project, en hoe je dit (op lange termijn) wilt vormgeven.
Stel je niet te afhankelijk van de gemeente op. Er zijn projecten die helemaal zelfstandig worden opgezet en uitgevoerd. Dit vraagt om creativiteit.
Het opstellen van een projectplan met een kop en een staart, een planning en benoemen van de risico's kan erg nuttig zijn.

4 VERBINDINDE PROJECTEN (INTERMEDIKAIRS)

4.1 Inleiding

De initiatieven die we in dit hoofdstuk bespreken, zijn zogenoemde verbindende projecten of intermediairs. Zoals in hoofdstuk 1 is beschreven, maken we daarbij onderscheid tussen twee type projecten:

- **Type A Intermediairs:** Burgerinitiatieven met als doel het samenbrengen van burgers en/of organisaties, om bijvoorbeeld te brainstormen, ideeën uit te wisselen, of concrete projecten te starten.
- **Type B Intermediairs:** Organisaties of personen die van de gemeente opdracht hebben gekregen om (mogelijke) burgerinitiatieven te stimuleren of in kaart te brengen, te coördineren en/of burgers daarbij te ondersteunen.

Dit kunnen externe partijen zijn, waarvan een aantal voor dit onderzoek is bestudeerd. Maar ook intern kan bij een gemeente de rol van intermediair door een ambtenaar worden vervuld. In Naarden is door de gemeenteraad gekozen voor deze mogelijkheid en is een fte hiervoor vrijgemaakt. In Bussum is meer gekozen voor de eerste mogelijkheid waarbij externe organisaties worden ingehuurd om de rol van intermediair of verbindende organisatie te vervullen. In Muiden is geen officiële wijze gekozen, maar is de afstand tussen burgers en gemeente klein, waardoor het contact tussen hen ook met gemak ontstaat.

De projecten die we voor dit onderzoek hebben gesproken en die vallen onder verbindende projecten/intermediairs zijn in tabel 4.1 weergegeven. Tussen haakjes staat vermeld of het een Type A of een Type B project betreft.

Tabel 4.1 Verbindende projecten/intermediairs

Initiatieven burgerparticipatie	Onderwerp
Duurzaamheidscafé (Type A)	Duurzaamheid
Platform Maatschappelijk Ondernemen Naarden Bussum (Type A)	Ondernemen
Connect to Innovate (Type A)	Sociale innovatie
Ideeënmakelaar (Type B)	Variatie
STAD Bussum (Type B)	Jongeren
Dorpsmanager ProBussum (Type B)	Ondernemen
Fertile Ground (Type B)	Bewonersonderzoek burgerinitiatieven

4.2 Gemeenschappelijke factoren

De verbindende projecten (*Type A Intermediairs*) zijn projecten die zijn ontstaan vanuit de behoefte om samen te komen en over een bepaald onderwerp te praten of te brainstormen. In het geval van het duurzaamheidscafé is duurzaamheid het onderwerp dat centraal staat tijdens de bijeenkomsten. Het

Platform Maatschappelijk Ondernemen Naarden Bussum heeft als doel om de kloof tussen het bedrijfsleven (profitorganisaties) en de lokale samenleving (non-profitorganisaties; stichtingen, gemeenten et cetera) te verkleinen. Connect to Innovate zet sociale innovatie in om een systematiek te ontwikkelen voor mensen die anderen willen helpen ('de helpers helpen').

De *Type B Intermediairs* zijn door de gemeente ingehuurd en hebben de opdracht gekregen mensen bij projecten te ondersteunen of om het project te starten. De aanleiding komt uit de behoefte om twee verschillende partijen die elkaars taal niet (lijken te) spreken, dicht bij elkaar te brengen.

- ProBussum is een stichting die is ontstaan vanuit de behoefte om de belangen van ondernemers in Bussum te behartigen. De Dorpsmanager (individueel) is een onderdeel van ProBussum, en houdt zich bezig met het verbeteren van de winkelbezetting in het winkelhart van Bussum en de aanloopstraten naar het winkelhart.
- De Ideeënmakelaar (individueel) fungeert als intermediair tussen de burger met een initiatief en de gemeente. Daarbij vervult de Ideeënmakelaar een onafhankelijke rol. De Ideeënmakelaar is in het leven geroepen door de gemeente Bussum, omdat de gemeente zag dat er veel burgerinitiatieven waren die strandden doordat burgers de weg naar en binnen de gemeente niet goed weten.
- STAD Bussum is een stichting die jongeren helpt bij het verwezenlijken van hun dromen en/of ideeën. STAD Bussum is ontstaan doordat de gemeente hoorde over een vergelijkbaar project in Alkmaar en deze mensen heeft uitgenodigd om te komen pitchen over het initiatief in Bussum. De gemeente was enthousiast over de pitch en heeft besloten om de projectorganisatie ook naar Bussum te halen.
- Fertile Ground heeft onlangs een bewonersonderzoek uitgevoerd waarvoor ze 40 mensen in Muiden en Muidenberg hebben gesproken. De gemeente wilde graag weten hoe zij burgerinitiatieven het beste kon faciliteren; wat daarbij de behoeftes van de burger was en wat er moest veranderen.

Startfase

De intermediairs/verbindende organisaties worden vaak direct benaderd door de burgers die een initiatief of een idee hebben. Volgens de respondenten is het laagdrempelige en toegankelijke karakter van de intermediairs één van de belangrijkste succesfactoren. Zo zegt één van de respondenten: *De kracht van mijn rol is dat ik heel benaderbaar ben. Ik loop makkelijk bij verschillende mensen binnen en kan ook praktische dingen voor ze regelen. De weg naar de gemeente is vaak moeilijker te vinden, minder transparant.*

Een andere succesfactor van de verbindende projecten/intermediairs is dat zij een onafhankelijke rol vervullen en de taal van beide partijen spreken. Hiermee vormen zij echt een schakel tussen burger en gemeente en wordt de afstand verkleind. Vrijheid speelt ook een rol. Zo merkt een respondent het volgende op: *“We zijn wel een platform dat gedijt bij de vrijheid die we*

hebben.” Zolang een idee werkt, is het goed; als het niet meer werkt, wordt het overboord gegooid.

Het initiatief van een burger is vaak op het moment van het eerste contact met de intermediair niet geheel uitgewerkt; er is een idee, maar dat moet nog vorm en inhoud krijgen. Dat gebeurt dan vervolgens in samenwerking met de intermediair of verbindende organisatie. Doordat de initiatiefhouder zelf met het idee komt, is er eigenlijk altijd sprake van intrinsieke motivatie. Volgens de respondenten is dit een belangrijke voorwaarde om een project te kunnen laten slagen.

Bij de projecten die door de gemeente geïnitieerd zijn, door het inhuren van intermediairs, verloopt de samenwerking met de gemeente goed; zo geeft de Dorpsmakelaar aan dat ze goed is geïntroduceerd bij de ondernemers in de gemeente Bussum. Ook bij de projecten die niet zijn geïnitieerd door de gemeente zijn respondenten over het algemeen positief over de samenwerking met de gemeente tijdens de startfase. Eén respondent geeft echter aan ‘oprechte interesse’ en praktische ondersteuning vanuit de gemeente te hebben gemist. Over het tweede punt zegt deze respondent: *We hadden graag gezien dat de gemeente een faciliterende rol had gehad, praktische ondersteuning had geboden. Bijvoorbeeld het regelen van een ruimte om te vergaderen.*

Voortgang en toekomst

De meeste verbindende organisaties of intermediairs worden door de gemeente gefinancierd. De projecten die deze intermediairs of verbindende organisaties begeleiden, worden soms ook via andere kanalen bekostigd (bijvoorbeeld sponsorgeld). In het geval van ondernemers wordt ook zelf geld ingelegd om de initiatieven verder uit te werken. Respondenten geven aan dat het vaak ook niet goed is als de gemeente het project geheel bekostigt of subsidieert, omdat daarmee het gevoel eigenaar te zijn van het project afneemt. Het gevolg is dat de animo en het verantwoordelijkheidsgevoel afnemen en projecten kunnen stranden. Zo zegt een respondent: *Cofinanciering is belangrijker dan gehele financiering. Zo moet de ondernemer zelf geld inleggen en dus echt geloven in zijn idee.*

Ook kan de verbindende rol door de gemeente zelf worden uitgevoerd, in de vorm van een ambtenaar of zoals het duurzaamheidscafé dat door de gemeente wordt georganiseerd. Beiden manieren kennen voor- en nadelen. Zo heeft een externe intermediair als de ideeënmakelaar minder afstand tot de burgers, maar tevens ook minder mogelijkheden om ambtelijke zaken gedaan te krijgen. Een gemeentelijke intermediair kan dit wel, maar zit soms ook in een spagaat om zowel de burgers als de raad te dienen.

De samenwerking met de gemeente wordt door de respondenten als positief ervaren. Over het algemeen bestaat er volgens de respondenten een goede balans tussen het stimuleren en loslaten van projecten door de gemeente. In concerto: de gemeente bemoeit zich inhoudelijk niet zo met de projecten die

de intermediairs leiden, maar heeft wel een faciliterende en stimulerende rol indien daar behoefte aan is. Deze rolverdeling wordt wenselijk geacht door de intermediairs. De gemeente stelt bijvoorbeeld ruimtes en middelen of voorzieningen beschikbaar en verstrekt vergunningen. Overigens wordt door bepaalde respondenten wel opgemerkt dat het soms lang kan duren voordat een vergunning wordt verleend.

Voor een deel van de projecten geldt dat (financiële) ondersteuning vanuit de gemeente noodzakelijk is. Bij andere projecten geldt het meer dat het welkom is, omdat projecten dan makkelijker en groter opgezet kunnen worden.

Overheidsparticipatie

Om te kunnen spreken over overheidsparticipatie, moet de gemeente volgens de respondenten af van haar traditionele aanpak. Zo zegt een respondent: *Er moeten eerst dingen veranderen. Overheidsparticipatie staat nu nog synoniem aan bemoeienis. Dat komt door de vrij traditionele aanpak van de gemeente. De overheid zal heel erg haar best moeten doen om dit imago kwijt te raken.*

De burger dient als gelijkwaardige gesprekspartner gezien te worden. Volgens de respondenten dient zowel het initiatief als de burger zelf serieus genomen te worden. De gemeente moet samen met de burger vanuit deze rolverdeling aan tafel gaan zitten en meedenken over het initiatief. Volgens de respondenten gebeurt dat op het moment nog te weinig. Een respondent zegt: *De gemeente bemoeit zich inhoudelijk niet zo met de projecten. Dat laten ze aan ons en de initiatiefnemer over. Soms heeft de gemeente zelfs helemaal niets met het project te maken. Als er bijvoorbeeld geen vergunningen verstrekt hoeven te worden. In dat geval nodigen we ze gewoon uit voor het event dat we dan samen met de initiatiefnemer hebben opgezet, om de contacten goed te houden.*

4.3 Voorwaarden voor doe-democratie

Volgens de respondenten zijn de volgende ingrediënten nodig om een burgerinitiatief te laten slagen:

- (1) laagdrempeligheid;
- (2) openheid en transparantie in communicatie en beslissingen;
- (3) goed partnerschap tussen de gemeente en de burger;
- (4) regie bij de burger, gemeente faciliterend.

Over openheid en transparantie zegt één van de respondenten: *Laat weten wat je doet, zien waar je je in een proces bevindt, wanneer besluiten worden genomen, houd mensen op de hoogte van de voortgang en wat zij kunnen verwachten et cetera.* Een andere respondent zegt: *Processen zijn taai en onoverzichtelijk bij de gemeente. Het is soms voor de ondernemer moeilijk om te weten welke stappen zij moeten ondernemen om bijvoorbeeld een*

vergunning aan te vragen. Er moeten duidelijke stappen komen, mensen moeten goed geïnformeerd worden om in hun eigen kracht gezet te worden.”

Over goed partnerschap zegt een respondent: *Als de gemeente meer om de tafel zou gaan zitten met de burger, samen denken en samen bezig zijn vanuit ieders verantwoordelijkheid, dan zal er minder weerstand zijn van de burger.”*

Over het derde punt, regie bij de burger, zegt een respondent: *Om een project te laten slagen, is het belangrijk dat de burger uiteindelijk de regie in eigen handen heeft en de gemeente vooral een stimulerende of coachende rol heeft. Beschikbaar stellen van bijvoorbeeld ruimte en andere (financiële) middelen”*

In tabel 4.2 staan de punten voor de rol van de gemeente en burger weergegeven.

Tabel 4.2 Rol van gemeente & burger

Inleven in de ander en de doelgroep kennen. De gemeente moet weten met wie ze te maken heeft, wat de belangen van de ander zijn. En wat hij of zij nodig heeft om dingen rond te krijgen.
Maximale ondersteuning (faciliterende rol) door de gemeente.
Eigenaarschap van het project bij de burger neerleggen. Dat vergroot het verantwoordelijkheidsgevoel (plus creëert draagvlak).
De burger centraal zetten.
Een klimaat creëren waar plek is voor iedereen en alle ideeën.
Interesse vanuit de gemeente om draagvlak te creëren.
Zichtbaar zijn als gemeente (bereikbaar zijn, fysiek aanspreekpunt zijn als nodig).
Openheid & transparantie en goed partnerschap.
Duidelijke visie vanuit de gemeente.
Bevlogenheid, uitdragen dat je iets belangrijk vindt.
Knopen durven door te hakken, bijvoorbeeld bij conflicterende situaties (individueel belang versus gemeenschappelijk belang).
Voor overheidsparticipatie is laagdrempeligheid nodig.

5 SAMENVATTING EN DISCUSSIE

In de gemeenten Naarden, Bussum en Muiden worden al jaren diverse initiatieven door burgers ontplooid en worden burgers betrokken bij het gemeentebestuur via adviesorganen.

Per 1 januari 2016 fuseren de drie gemeenten tot één, Gooise Meren. Met het oog op de nieuwe organisatie vragen de gemeenten zich af hoe ze deze nieuwe organisatie op het gebied van burger- en overheidsparticipatie het beste kunnen inrichten. Daarbij wil men een stap verder gaan en in de nieuwe gemeente de zogenaamde doe-democratie tot wasdom laten komen. Om die stap te kunnen maken, is het nuttig te bezien welke factoren bijdragen aan succesvolle participatie.

De nieuwe gemeente Gooise Meren wil zo behouden wat al goed loopt en dit indien mogelijk ook kunnen verspreiden binnen de nieuwe gemeente. Uit een lange lijst met diverse initiatieven heeft RegioPlan voor dit onderzoek 24 projecten bestudeerd om de succesfactoren, de risico's en de verbeterpunten in kaart te brengen. In dit hoofdstuk beschrijven we de succesfactoren en algemene voorwaarden voor het bereiken van een doe-democratie. Vervolgens bespreken we welke rollen hier voor de gemeente aan verbonden zijn.

5.1 Succesfactoren en voorwaarden

'Couleur locale'

De gemeenten Naarden, Muiden en Bussum kennen ieder hun eigen 'lokale kleur' wat betreft burgerinitiatieven:

- In Naarden is een actief wijk- en buurtleven. Er zijn actieve platforms en initiatieven waarbij een specifieke wijk of buurt centraal staat.
- In Muiden is een actief verenigingsleven, waarbij het gemeenschappelijk ontplooiën van een bepaalde activiteit vaak centraal staat (bijvoorbeeld schaakvereniging, voetbalvereniging, bridgeclub, enzovoort).
- In Bussum zijn relatief veel intermediairs die als schakel/tussenpersoon fungeren tussen de gemeente en de burger, tussen profit- en non-profitorganisaties, enzovoort.

Als de gemeente Gooise Meren eenmaal een feit is, is het belangrijk om bij het bepalen van het te voeren beleid in het kader van de doe-democratie rekening te houden met de lokale kleur van de afzonderlijke gemeenten. Wat bijvoorbeeld in Naarden werkt, zoals een buurtplatform, werkt niet per definitie ook in Muiden. Succesvolle projecten zijn niet één-twee-drie over te hevelen naar andere plekken. Dit geldt niet alleen voor gemeenten, maar ook op wijk- of buurniveau dient gekeken te worden naar de cultuur van de buurt. Dit bepaalt in grote mate de start van de communicatie van de gemeente met de buurt. Zo blijken de buurtpreventieverenigingen (gemeente Bussum) ook niet zomaar in andere buurten op soortgelijke wijze opgezet te kunnen worden; het blijkt maatwerk.

Bottom-up

De meeste projecten zijn door burgers zelf gestart. Doorgaans geldt hier het volgende credo van de gemeente: *loslaten waar dat kan en sturen waar het moet*. Dit vraagt wel om een bepaalde mate van meedenken. Bovendien is het niet wenselijk dat de gemeente deze projecten (deels) overneemt; meedenken als gelijkwaardige partner geniet de voorkeur. Het blijkt daarbij ook niet zozeer uit te maken wie het eigenaarschap heeft van het project; vaak voelt de gemeente zich (officieel) eigenaar en financiert en faciliteert het project (grotendeels), en voelt de burger zich (inhoudelijk) eigenaar van het project. Dit blijkt niet met elkaar te conflicteren.

Belemmeringen wegnemen

Voor het slagen van initiatieven is het belangrijk dat obstakels worden weggenomen, in het bijzonder op juridisch en administratief gebied, zoals vergunningen, het vinden van een geschikte locatie of samenwerking met politie. Als een burger het gevoel krijgt 'van het kastje naar de muur gestuurd te worden', komt dit niet ten goede aan het project. Het hebben van een vast contactpersoon bij de gemeente, die fungeert als een soort van ambassadeur, werkt enorm bevorderlijk. Het wordt gewaardeerd als de gemeente meedenkt over de uitvoerbaarheid van een plan. Steun bij het in de praktijk vormgeven en (laten) uitvoeren van de activiteiten is vaak welkom. Dit kan door de gemeente worden gedaan, maar ook door een intermediair.

Ondersteuning bieden

Burgers ondersteunen bij het starten van initiatieven is een belangrijke vereiste. De gemeente kan partijen samenbrengen en hen met elkaar in contact brengen. Verder is van belang dat er aandacht is voor simpele dingen; zaken die ogenschijnlijk van ondergeschikt belang zijn, maar die een wezenlijk verschil kunnen maken. Het is een aanbeveling om een fysieke ruimte beschikbaar te stellen: bijna alle projecten hebben een plek nodig om fysiek samen te komen. Sommige projecten hebben dat om (periodiek) te vergaderen; andere projecten hebben een ruimte nodig om hun activiteiten te ontplooiën. Vaak zijn daarbij flexibele en/of ruime openingstijden wenselijk. Ook kan in dit kader gedacht worden aan een toegankelijke plek waar andere initiatieven elkaar kunnen ontmoeten. Een bijkomend voordeel daarvan is dat men dan ook in aanraking komt met elkaars projecten en ideeën.

Draagvlak

Het is van essentieel belang dat initiatieven breed gedragen worden door zowel deelnemers als andere betrokkenen. Er is nu al een breed palet van projecten, gericht op verschillende doelen; duurzaamheid en samenhang, en gericht op verschillende doelgroepen, jong en oud. Het creëren van draagvlak voor deze projecten kent kwalitatieve en kwantitatieve aspecten:

- **kwalitatief:** zorg dat er meer dan één actieve burger is die het project trekt, zodat als één persoon eruit stapt het project wel kan voortbestaan. Is een project kwetsbaar, dan is het wellicht nodig dat de ambtenaar (tijdelijk) zorgt voor meer structureel fundament.

- kwantitatief: zorg dat veel mensen het initiatief kennen, niet alleen burgers, maar ook bedrijven en organisaties. Zo is een buurt meer dan alleen bewoners. Op deze wijze kunnen ook anderen betrokken raken bij het project en bepaalde taken vervullen, zoals een website bouwen of nieuwsbrief opstellen. Publiciteit kan daarbij helpen.

Serieus nemen

Burgers, overheid en andere betrokken dienen elkaar als volwaardige en serieuze gesprekspartners te zien. Voor veel projecten geldt bovendien dat erkenning en beloning bijdragen aan het succes. Waardering dat burgers zich (op vrijwillige basis) inspannen door de lokale overheid is bijna altijd een must.

Uit deze voorwaarden is een aantal aanbevelingen voor de nieuwe gemeente te destilleren:

Stel je als gemeente en ambtenaar flexibel op en benader elk initiatief op eigen wijze. Probeer dus geen vaste manier van overheidsparticipatie te ontwikkelen.

Bepaal welke gemeentelijke mensen zich hiermee bezighouden. Dat hoeft niet iedere ambtenaar te zijn, er kan ook gekozen worden voor één of enkele ambtenaren die zich als ambassadeur van initiatieven opwerpen, of voor inhuur van externen zoals een Ideeënmakelaar of Stad Bussum.

Evalueer periodiek: bekijk samen met de initiatiefnemers waar het initiatief staat, welke rollen men inneemt, en of er meer sturing nodig is of juist meer moet worden losgelaten.

Laat ideeën vanuit burgers zelf komen en ondersteun dit waar nodig: bij het praktisch uitvoerbaar maken van een project.

Versimpel waar mogelijk bepaalde regelgeving of procedures zoals bij het aanvragen van vergunningen, zodat een initiatief niet daarop vastloopt.

Overweeg het creëren van een fysieke ruimte waar burgers en initiatieven samen kunnen komen voor vergaderingen en elkaar kunnen ontmoeten. Dit zorgt tevens voor meer bekendheid, draagvlak en blending tussen verschillende soorten initiatieven en doelgroepen.

Zorg voor draagvlak: door als gemeente zelf én bij de initiatieven erop aan te sturen dat zij andere burgers en organisaties betrekken en ook aan publiciteit doen.

5.2 Rol van de gemeente

Er kunnen verschillende rollen worden ingenomen bij burgerinitiatieven. Uit de gesprekken met burgers blijkt dat de meesten ervaren dat zelf organiseren, meebeslissen en in coproductie samen met de gemeente goed werkt. De respondenten zijn erg tevreden over hun rol binnen de projecten en ervaren een zekere mate van zeggenschap over de inhoud van hun project.

Er is een verschuiving waarneembaar, van een klassieke vorm van participeren waarin de burger vooral adviseert en meningen uit, naar actieve organisatie en uitvoering van projecten in de eigen buurt of wijk. Dit betekent niet dat de klassieke vormen van participatie op houden te bestaan. Er is echter een verschuiving zichtbaar waarbij projecten een meer hybride vorm aannemen

zoals buurtplatforms en de oprichting van klankbordgroepen door adviesorganen.

Duwen, trekken, sturen

Wat houdt deze verschuiving nu in voor de gemeente? Welke rol dient een ambtenaar op zich te nemen en wanneer?

Simplistisch omschreven kan hierbij worden gekozen uit: duwen, trekken, en/of sturen. Daar waar bij 'klassieke initiatieven' (zoals een adviesraad) de gemeente van oudsher een trekkende en sturende rol had, lijkt deze te veranderen; burgers beginnen bijvoorbeeld ook 'mee te sturen' in de vorm van het verstrekken van ongevraagde adviesaanvragen. Voor andere projecten geldt ook dat de partijen zich kunnen afvragen welke rol op welk moment gewenst is. Een 'trekkende gemeente' in een startfase kan op den duur wellicht een 'duwende gemeente' worden. Uit oog moet dan niet worden verloren wat het doel is van dat project en in welke mate gemeentelijke betrokkenheid wenselijk dan wel noodzakelijk is in de verschillende fases. Duwen vergt doorgaans minder inspanning dan trekken. In het kader van duwen kan vanuit de gemeente bijvoorbeeld worden gedacht aan een wethouder die zijn of haar steun laat blijken voor een bepaald initiatief, of een bekendmaking in de (lokale) media over het project, om de publiciteit te vergroten.

Het is raadzaam om periodiek de rollen en de verwachtingen te bekijken en te evalueren met de betrokken burgers: liggen we nog op koers, waar kan/moet de gemeente in- en waar uitspringen?

In bepaalde gevallen is hulp of advies van een intermediair wenselijk. Betrokken partijen spreken niet altijd elkaars taal (bijvoorbeeld jongeren, minima, enzovoort). Een intermediair kan een rol spelen bij de vertaalslag, en kan de gemeente werk uit handen nemen. Ook kan hierdoor de afstand tussen gemeente en burger worden verkleind. Maar ook hier geldt dat dit periodiek bekeken kan worden; is het bijvoorbeeld nog nodig en wenselijk? De ideeënmaker of STAD Bussum verrichten hun opdracht goed. Gelet op het belang dat door burgers wordt gehecht aan de vaardigheden en werkzaamheden van betrokken ambtenaren, is het wellicht wenselijk een intermediair dat werk te laten overnemen. Maar dit houdt niet in dat burgers of ambtenaren zelf het niet kunnen doen. En juist door meer met elkaar samen te werken en te participeren in elkaars projecten, wordt de afstand tussen gemeente en burger verkleind.

Leren door doen

De hierboven beschreven succesfactoren zijn afgeleid van het functioneren van projecten in de afgelopen jaren in de fuserende gemeenten. Beschreven is ook dat elke gemeente zo zijn eigen couleur locale heeft. De nieuwe gemeente wil daar een nieuwe couleur aan toevoegen, namelijk die van de doe-democratie. Daarin participeert niet de burger in beleid, maar maakt de burger beleid en participeert de overheid. De spelers zijn dezelfde, de spelregels veranderen.

De ambtenaar stelt zich in zijn nieuwe rol prudent en bescheiden op en probeert waar mogelijk aan te sluiten bij maatschappelijk initiatief.¹ Die andere rol-neming, het spelen met andere regels, gaat niet vanzelf. Leren door te doen is de raad die Het Planbureau voor de Leefomgeving geeft. Probeer nieuwe allianties en samenwerkingsvormen uit, met burgers en andere stakeholders, laat processen zijn gang gaan zonder vaste doelen ('organisch'). Leer als ambtenaar wat je nieuwe positie is, leer de taal van de initiatiefnemers en vraag hun wat gewenst wordt.

Voor het ontwerp van die 'doe-democratie' heeft RegioPlan getracht in kaart te brengen wat de stand van zaken is met de maatschappelijke participatie. Uit de evaluatie van de projecten blijkt dat in de gemeenten Naarden, Bussum en Muiden al zeker signalen zijn van de participerende overheid en de participerende ambtenaar. We hopen dat het onderzoek en het rapport de nieuwe gemeente Gooise Meren handvatten hebben geboden om dit in de nieuwe organisatie structureler vorm te geven en verder te verspreiden.

¹ Steen, van der, M., M. Hajer, et al. *Leren door doen. Overheidsparticipatie in een energieke samenleving*. NSOB & PBL 2014: p. 22.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Onderzoeksmethode

Voor het onderzoek zijn interviews gehouden met betrokken burgers of ambtenaren van de 24 initiatieven/projecten. Voor de interviews is eerst een kader gemaakt met de belangrijkste aandachtspunten; het betreft de kerncomponenten die tot succes (kunnen) leiden en die zijn afgeleid uit eerdere evaluaties en studies naar burgerparticipatie.

- rollen en verwachtingen (van burgers en gemeente);
- organisatiemodel;
- samenwerking met gemeente;
- toegankelijkheid van het initiatief;
- trekker van het initiatief;
- financiering;
- gedeelde visie;
- tijdgebonden of structureel.

Gespreksleidraad

Voor de interviews is gekozen om te werken met een gespreksleidraad om de gesprekken een half open karakter te geven. In de gesprekken is eerst kort ingegaan op de opzet van het project of initiatief, vervolgens over de startfase van het project. In dit kader werd bijvoorbeeld gevraagd welke aspecten er goed verliepen in de beginfase, en welke minder goed. Daarna werden er vragen gesteld over de voortgang van het project. 'Hoe verloopt de samenwerking met de gemeente?' en 'Door wie en hoe wordt het initiatief gefinancierd?', zijn voorbeelden van vragen die werden gesteld. Vervolgens ging het over de toekomst van het project. Wat zou er gebeuren als de gemeente haar rol zou inperken, of juist vergroten?

De daaropvolgende onderwerpen hadden betrekking op de doe-democratie en op het inhoudelijke doel, in hoeverre het initiatief bijdraagt aan sociale cohesie, veiligheid, vitaliteit, of duurzaamheid. De volledige interviewleidraad is opgenomen als bijlage 2.

Interviews en respons

De meeste interviews zijn face-to-face gesprekken geweest, op locatie of op één van de drie gemeentehuizen. Een aantal gesprekken heeft telefonisch plaatsgevonden. In tabel 1.1 wordt dit schematisch weergegeven.

Tabel 1.1 Aantal interviews en locatie

Interviewlocatie	Aantal gesprekken
Gemeentehuis Bussum	4
Gemeentehuis Naarden	4
Gemeentehuis Muiden	4
Op locatie	6
Telefonisch	5
Totaal	23

De interviewers hebben gebruikgemaakt van een opnameapparaat (mp3). Van alle gesprekken hebben de interviewers gespreksverslagen gemaakt. Op verzoek zijn de verslagen teruggestuurd bij de geïnterviewde personen. Zij konden daar dan nog eventueel zaken aan toevoegen of veranderen. Een enkele keer is gebruikgemaakt van deze mogelijkheid.

In totaal zijn er gesprekken gevoerd met 26 personen en zijn er 24 projecten/initiatieven aan bod gekomen.¹

Indeling projecten

De gemeenten hanteren vier typen projecten voor participatie, namelijk:

- A. projecten gericht op het faciliteren en loslaten van burgerinitiatieven;
- B. projecten bedoeld om te stimuleren en inspireren tot actief burgerschap;
- C. structurele gesprekspartners gemeente;
- D. projectmatige gesprekspartners gemeente.

Sommige projecten die in het onderzoek zijn meegenomen, kennen een bredere opzet en kunnen daardoor niet altijd onder één type project geschaard worden.

Daarom is gekozen voor een driedeling in soorten projecten die in dit onderzoek zijn bestudeerd en als zodanig in dit rapport worden besproken:

I. Projecten Burgerparticipatie

Dit zijn de meer traditionele projecten (voornamelijk C en D), waarbij de burger participeert in projecten van de overheid. In dit kader kan bijvoorbeeld gedacht worden aan buurtplatforms en (advies)raden die adviseren op het gebied van gemeentelijk beleid.

II. Projecten Overheidsparticipatie

Dit zijn de projecten (voornamelijk A en B) waarbij meestal een concreet burgerinitiatief centraal staat en wordt uitgevoerd door burgers zelf. De

¹ Bij drie gesprekken waren twee personen aanwezig. Tijdens een interview zijn twee initiatieven/projecten besproken.

overheid neemt hieraan deel, door bijvoorbeeld een subsidie te verstrekken en/of een ruimte ter beschikking te stellen.

Het merendeel van de projecten die in dit onderzoek aan bod zijn gekomen, behoort tot deze groep. We delen deze projecten verder in naar beleidsdoel:

- (a) duurzaamheidsgerelateerde projecten;
- (b) veiligheidsgerelateerde projecten;
- (c) projecten op het gebied van sociale cohesie en/of vitaliteit.²

III. Verbindende projecten/intermediairs

Dit zijn projecten gericht op het verbinden of samenbrengen van mensen en ideeën. Intermediairs fungeren doorgaans als tussenpersoon of als 'schakel' tussen gemeenten en burgers. Er zijn twee soorten, namelijk:

- (a) burgerinitiatieven met als doel het samenbrengen van burgers en/of organisaties, om bijvoorbeeld te brainstormen, ideeën uit te wisselen of concrete projecten te starten.
- (b) organisaties of personen die van de gemeente opdracht hebben gekregen om burgerinitiatieven te stimuleren, coördineren en burgers daarbij te ondersteunen.

In tabel 1.2 worden de projecten/initiatieven per groep weergegeven.

Tabel 1.2 Indeling projecten/initiatieven

Burgerparticipatie-projecten	Overheidsparticipatie-projecten/concrete burgerinitiatieven	Verbindende projecten/intermediairs
Buurtplatform Parkwijk	Buurtpreventievereniging (BPV)	Duurzaamheidscafé
Buurtplatform RemCom	Buurtpreventievereniging 'Bussum Oud Zuid'	Platform Maatschappelijk Ondernemen NB
Dorpsraad/Stadsraad	Kunst Expositie Jongeren	Dorpsmanager ProBussum
Cliëntenraad Participatie	Project LFB ³	Ideeënmakelaar
Beraad Naarden Muiden Bussum	De kazernekring	STAD Bussum
	Buurttuinen Bussum	Connect to innovate
	Insectenhotel	Fertileground; bewonersonderzoek
	Schout groenonderhoud	
	Repair Café	
	Watt Nu	
	Buurtkoor Bussum	
	Taste Before You Waste	

² In tegenstelling tot de duurzaamheids- en veiligheidsgerelateerde projecten bleken de projecten op het gebied van sociale cohesie en vitaliteit relatief vaak met elkaar te overlappen. Zodoende is besloten om deze projecten samen te voegen tot één subgroep.

³ De naam van het project is LFB; het is een project voor mensen met een (licht) verstandelijke beperking (ook wel LVB'ers genoemd).

BIJLAGE 2

Overzicht projecten

Nummer	Project
1	Buurtpreventievereniging (BPV)
2	Buurtpreventievereniging 'Bussum Oud Zuid'
3	Buurtplatform Parkwijk
4	Buurtplatform RemCom
5	Opstarten dorpsraad (Muidenberg)/stadsraad (Muiden)
6	Dorpsmanager/ProBussum
7	Ideeënmakelaar
8	Kunst Expositie
9	STAD Bussum
10	Connect to innovate
11	Project LFB
12	De kazernekring: ontmoeting/activiteiten voor ouderen
13	Buurttuinen Bussum
14	Insectenhotel
15	Schout groenonderhoud
16	Repair Café
17	Watt Nu
18	Duurzaamheidscafé
19	Onderzoek naar vraag onder bewoners (Fertileground)
20	Cliëntenraad Participatie
21	Beraad Naarden Muiden Bussum
22	Platform Maatschappelijk Ondernemen NB (PMONB)
23	Buurtkoor Bussum
24	Taste Before You Waste

BIJLAGE 3

Interviewleidraad

Gespreksleidraad interview betrokkene burgerinitiatieven

Project:

- Kunt u in een paar zinnen uitleggen wat het project/initiatief inhoudt?

Start:

- Hoe is het initiatief gestart? Wie heeft het voortouw genomen en idee uitgewerkt?
- Hoe is de samenwerking met andere burgers gestart? Wat het makkelijk of juist lastig om hen erbij te betrekken/enthousiast te maken?
- Hoe is de samenwerking met de gemeenten gestart? Wat het makkelijk of juist lastig om hen erbij te betrekken/enthousiast te maken?
- Als u denkt aan de beginfase van het project, welke aspecten vond u goed verlopen en welke minder goed?
- Indien het project nu opnieuw opgezet zou worden, wat zou u anders doen?

Voortgang:

- Welke rol nemen de burgers volgens u in, in het project (zelf organiseren, meebeslissen, coproductie, adviseren, raadplegen). (zie participatieladder).
- Welke rol neemt de gemeente volgens u in (faciliteren, samenwerken, delegeren, beslissen).
- Welke rol zouden burgers en gemeente in willen/moeten nemen? En wat is daarvoor nodig?
- Wie is volgens u de eigenaar van het initiatief? Burger, gemeente of anders. Wat vindt u daarvan?
- Door wie en hoe wordt het initiatief gefinancierd?
- Wat zijn de wederzijdse verwachtingen van de rol/inzet? Zijn deze benoemd, zo ja hoe (schriftelijk of mondeling)?
- Is er volgens u een goede balans tussen het stimuleren en loslaten door de gemeente?
- Hoe verloopt volgens u de samenwerking met de gemeente? Welke aspecten vind u goed verlopen en welke minder goed? Wat kan beter/anders?

Toekomst:

- In welke mate is het initiatief structureel of vluchtig van aard?
- Indien de gemeente haar rol zou inperken (minder doen – tot helemaal niets), wat zou dat betekenen voor het initiatief?

- Wat zou er volgens u gebeuren als de gemeente actiever zou deelnemen aan het initiatief (meer doen: faciliteren, financieren, inhoudelijk meedenken etc.)?
- Wat zegt dit over het zelfsturend vermogen van de deelnemers van het initiatief.

Doel: doe-democratie:

- In hoeverre vindt u dat uw initiatief bijdraagt aan de doe-democratie?
- In hoeverre kunnen we spreken van over overheidsparticipatie? Wat is daarvoor nodig?

Inhoudelijke doel:

- In hoeverre draagt het bij aan sociale cohesie, veiligheid, vitaliteit, duurzaamheid?
- A: Heeft u het gevoel dat door het initiatief de sociale cohesie is vergroot?
 - Heeft u de indruk dat mensen meer voor elkaar doen?
 - Heeft u de indruk dat mensen zich meer verbonden voelen met de buurt?
 - Heeft u de indruk dat mensen, hierdoor, minder of minder snel beroep doen op professionele organisaties (zoals gemeente, zorg en welzijnsinstelling)?
- B: Is het gevoel van veiligheid en leefbaarheid vergroot?
 - Heeft u de indruk dat mensen meer een oogje in het zeil houden (alertheid)?
 - Heeft u de indruk dat mensen elkaar meer aanspreken op ongewenst gedrag?
- C: Zijn de buurt en de bewoners vitaler/gezonder leven?
 - Heeft u de indruk dat mensen gezonder en actiever leven?
 - Heeft u de indruk dat er minder eenzaamheid is?
- D: Is de buurt duurzamer geworden?
 - Heeft u de indruk dat buurtbewoners zich verantwoordelijker gaan voelen voor openbare ruimtes;
 - Heeft u de indruk dat buurt groener/milieubewuster is geworden.

Tot slot:

- Welke tips/adviezen wilt u meegeven aan de gemeenten als het gaat om burgerparticipatie: wat moet de gemeente in de toekomst vooral wel doen en vooral niet doen?
- Heeft u nog een leuk of spekend voorbeeld of een anekdote?

Regioplan Beleidsonderzoek

**Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T 020 531 531 5
E info@regioplan.nl
I www.regioplan.nl**